

Mulock Houer-lezing

Kinderbescherming: de terugkeer van de burger

Adri van Montfoort

Woord vooraf

Meer aandacht voor het werk en de betekenis van pioniers, vernieuwers en invloedrijke denkers en doeners uit de geschiedenis van de jeugdzorg. Dat is de reden waarom het Nederlands Jeugd-instituut samen met het Kinderrechtenhuis sinds 2011 de Mulock Houwer-lezing organiseert.

Daan Mulock Houwer (1903-1985) is een markante figuur uit de geschiedenis van de jeugdzorg. Opgegroeid in tehuizen zou hij op latere leeftijd een fervent pleitbezorger worden van een modernisering in de jeugdzorg en de kinderbescherming, waarbij het kind het uitgangspunt moest zijn.

In 2012 werd de Mulock Houwer-lezing verzorgd door Adri van Montfoort. Van Montfoort is jurist en pedagoog, oprichter van het adviesbureau Van Montfoort, lector aan de Hogeschool Leiden en sinds 1997 raadsheer plaatsvervanger in de familie-kamer van het gerechtshof in Den Haag. In zijn betoog neemt hij de kinderbescherming onder de loep. Wat ooit begon als initiatief van burgers zou gaandeweg steeds meer verstatelijk worden. Volgens Van Montfoort is de tijd rijp om daarin verandering te brengen. Hij pleit voor de terugkeer van het burgerinitiatief in de kinderbescherming.

In 2012 kwam de Mulock Houwer-lezing tot stand met een financiële bijdrage van Pro Juventute en Stichting Utopa.

© 2013 Nederlands Jeugdinstituut / Adviesbureau Van Montfoort / Het Kinderrechtenhuis

Deze publicatie is een weergave van de 2^e Mulock Houwer-lezing die in 2012 verzorgd werd door Adri van Montfoort. De Mulock Houwer-lezing is een initiatief van het Nederlands Jeugdinstituut en het Kinderrechtenhuis.

De lezing kwam in 2012 tot stand met een financiële bijdrage van Pro Juventute en Stichting Utopa.

Auteur

Adri van Montfoort

Fotografie

Foto omslag: Kinderrechtenhuis Nederland

Foto pagina 1: Martine Sprangers Fotografie

Illustraties

Met dank aan de Canon Zorg voor Jeugd: www.canonjeugdzorg.nl

Vormgeving

Punt Grafisch Ontwerp

Drukwerk

JP Offset

1 Hoe de burger uit de kinderbescherming verdween

Fase 1: 'In onmacht en teleurstelling' schakelt de burger de overheid in

Dames en heren,
Aan de studenten van de hogeschool stel ik altijd de volgende vraag: 'Waar komt het woord "Raad" in de naam Raad voor de Kinderbescherming vandaan?' Waarom heet deze organisatie niet bijvoorbeeld Dienst Kinderbescherming, zoals de Sociale Dienst, of de voor studenten bekende Dienst Uitvoering Onderwijs? In Engeland heet de kinderbescherming *service* en in Duitsland heet het *Amt*.

Er is nooit een student die het antwoord weet. Het antwoord ligt in de geschiedenis en de belangstelling voor de geschiedenis van jeugdzorg en jeugdbescherming is beperkt.

De geschiedenis van de Raad voor de Kinderbescherming gaat terug naar de invoering van de Kinderwetten in 1905. De Kinderwetten, aangenomen in 1901, maakten het mogelijk om ouders te ontheffen of te ontzetten. Daarmee vormen de Kinderwetten de basis van de justitiële kinderbescherming in ons land. De Kinderwetten omvatten een regeling voor zowel de civiele kinderbescherming als voor het jeugdstrafrecht. Deze Kinderwetten kunnen echter ook gezien

worden als het sluitstuk of liever gezegd als de juridische vertaling van een beweging voor kinderbescherming in de samenleving. In de tweede helft van de negentiende eeuw ontstond in ons land, evenals in andere Europese landen, een sterke beweging voor kinderbescherming. Overal richtten gedreven pioniers gestichten op. Bekende protestantse tehuizen waren het Asyl Steenbeek te Zetten, opgericht in 1848, de Nederlandse Mettray in 1851 en het Doorgangshuis Hoenderloo (1851). De eerste katholieke tehuizen waren het Sint Aloysiusgesticht in Amsterdam in 1846, De Heibloem in Heythuizen in 1852 en De Voorzienigheid in Amsterdam in 1852. Een hele reeks instellingen volgde. De armoede in de grote steden als gevolg van de industrialisatie en de verontrusting over een revolutionair potentieel vormden de voedingsbodem voor een omvangrijke en invloedrijke beweging van ondernemende en bevlogen burgers. Dekker (1985) spreekt in dit verband van het ontstaan van 'een wereld van de heropvoeding'. Aan het eind van de negentiende eeuw ontstonden er daarnaast verenigingen voor kinderbescherming, zoals Pro Juventute in 1896 en de Nederlandsche Bond tot Kinderbescherming in 1899. Ook oudere instellingen, zoals de Maatschappij tot Nut van 't Algemeen, waren actief op het terrein van kinderbescherming en heropvoeding.

Vanuit deze beweging werd de overheid onder druk gezet om juridisch ingrijpen mogelijk te maken. Het was voor de kinderbeschermers frustrerend dat ouders hun kinderen op ieder moment weer uit het tehuis konden komen ophalen. Het vele werk van de heropvoeding werd in hun ogen daarmee weer teniet gedaan. De voorlieden van deze beweging wilden de sterke arm van de overheid aan hun zijde hebben. Veelbetekenend in dit verband is een van de eerste zinnen van het standaardwerk over het ontstaan van de Kinderwetten, het in 1903 verschenen werk van De Vries en Van Tricht. Deze zin luidt: 'In onmacht en teleurstelling vindt de Wet van 6 februari 1901 (...) haren oorsprong.'² Vanuit dit oogpunt waren de Kinderwetten nodig om de burgers die kinderen redden meer macht te geven ten opzichte van de ouders.

Toen het eerste wetsontwerp voor de Kinderwetten in 1897 werd ingediend, was niet voorzien in een organisatie die verzoeken om ouders te ontheffen of te ontzetten aan de rechter zou voorleggen. Het stond vast dat de voogdij zou worden uitgevoerd door de particuliere verenigingen. Maar het was onduidelijk hoe de route zou verlopen vanaf het opsporen van de gezinnen tot aan het voorleggen van verzoeken aan de rechter. De mogelijkheid werd geopperd deze taak onder te brengen bij het Openbaar Ministerie of bij de gemeenten. Beide mogelijkheden werden verworpen. Een belangrijk argument daarvoor was dat instellingen behoefte hadden aan een particulier orgaan omdat

de overheid geen afspiegeling was van de verschillende levensbeschouwelijke groepen in de samenleving. Met andere woorden: deze taak moest worden uitgevoerd door en onder leiding van burgers. Door een raad te vormen van burgers uit verschillende godsdienstige en maatschappelijke stromingen, kon worden aangesloten bij het bestaande particulier initiatief. Aldus werden de Voogdijraden opgericht, de voorgangers van de Raden voor de Kinderbescherming. Vanaf het begin waren de Voogdijraden geen zuiver particuliere instanties. De raden kregen een secretaris die in dienst kwam bij het ministerie van Justitie. De regering zag de raden als volgt: 'Het orgaan van het openbaar gezag zal zijn het centraal punt, van waaruit de Staat verbinding aanknoopt met de particuliere instellingen, enerzijds ter verkrijging, anderzijds ter verstrekking van hulp en voorlichting.'³ De beslissingen over het opsporen van zaken, het verrichten van onderzoek en het inschakelen van de rechter kwamen echter wel te liggen bij de onbezoldigde burgers die de raden vormden.

Een belangrijk discussiepunt was de mate van decentralisatie van de Voogdijraden. De Nederlandsche Bond tot Kinderbescherming schreef dat 'ORGANISATIE van het werk van de kinderbescherming ongetwijfeld zeer noodig is ter wille van het algemeene overzicht (...), maar daarnevens naar decentralisatie moet worden gestreefd, zodat de hulp kan worden verleend op de plaats zelve, waar die noodig is.'⁴ Er kwam uiteindelijk in ieder arrondissement tenminste één Voogdijraad.

Daan Mulock Houwer

Fase 2: De burger naar het college

De tweede fase van de opbouw van de sociale verzorgingsstaat begint tijdens de Tweede Wereldoorlog, toen William Beveridge in Engeland een ontwerp bedacht voor de sociale verzorgingsstaat. Na de oorlog werd in de westerse landen een groot aantal nieuwe maatregelen ingevoerd, waarbij de verantwoordelijkheid van de rijksoverheid werd uitgebreid.⁵ Eén van de vernieuwingen in ons land was de reorganisatie van de Voogdijraden naar Raden voor de Kinderbescherming. In de halve eeuw na het instellen van de Voogdijraden was het werk voor deze raad enorm gegroeid. Het aantal zaken was alsmat toegenomen, onder meer door de invoering in 1922 van de maatregel van ondertoezichtstelling. De leden van de Voogdijraden konden het werk niet aan, er was onduidelijkheid over de taken van de raden en over de verhouding van de raad ten opzichte van de andere instellingen in de kindbescherming. Gezaghebbende auteurs, onder wie Mulock Houwer, pleitten voor een grondige reorganisatie van de Voogdijraden en voor een totaal nieuwe opzet van het gehele stelsel van kindbescherming.⁶

In 1947 stelde de minister van Justitie een commissie in met de opdracht te adviseren over een reorganisatie van de Voogdijraden. De commissie stond onder leiding van de heer Lamers en kende een aantal prominente leden, onder wie Mulock Houwer. De commissie adviseerde om Jeugd raden in te

stellen die een brede taak zouden krijgen, waaronder het inschakelen van de rechter. Uiteindelijk leidde dit alles in 1956 tot de Raden voor de Kinderbescherming. De eigenlijke raad van burgers werd omgevormd tot het College van de Raad en het bureau werd in het dagelijks spraakgebruik aangeduid als 'de raad'. De rol van de burgers werd aldus teruggedrongen, maar principieel bleef er een verantwoordelijkheid bij de burgers voor beslissingen in individuele gevallen. Ook bleven er negentien raden in het land, één in ieder arrondissement.

In de periode na de oorlog verschoof over de gehele breedte van kindbescherming en andere vormen van jeugdwerk de uitvoering door burgers naar uitvoering door betaalde en geschoolde beroepskrachten. Veel van het jeugdwerk werd nog altijd uitgevoerd door verenigingen. De onbezoldigde burger bleef lid van de vereniging en het bestuur van de verenigingen werd gevormd door vrijwilligers. De rol van de niet-professioneel geschoolde en niet-betaalde burger werd beperkt tot die van gewoon lid of bestuurslid. Mulock Houwer was zijn leven lang een voorvechter van geschoolde beroepskrachten om daarmee een eind te maken aan wat hij noemde 'een ontstellend diletantisme'⁷. De opmars van geschoolde beroepskrachten is echter slechts ten dele te zien als professionalisering. Professionalisering veronderstelt een sterke beroepsgroep die tot op zekere hoogte zelf de inhoud van het werk definieert. In de kindbescherming ging de terugtocht van de burgers echter gepaard

met een opmars van de directe sturing door de overheid. De inhoud van het werk wordt niet in toenemende mate bepaald door de beroepsgroep, maar door de overheid. Job de Ruiter (1991) typeerde de langetermijntrend dan ook als verambtelijking en verstatelijking en niet als professionalisering.

Fase 3: De burger buiten spel

De invloed van het College van de Raden voor de Kinderbescherming, en daarmee de invloed van burgers, nam in de decennia na 1956 geleidelijk aan in de praktijk verder af. Het bureau van de Raden werd steeds omvangrijker en het ministerie van Justitie vergrootte langzaam maar zeker zijn greep op de praktijk door beleid op te stellen zowel voor de inhoud van het werk als voor de bedrijfsvoering, de financiën en het personeelsbeleid. Toch bleef het College nog bestaan toen er in 1982 een nieuw organisatiebesluit kwam. Volgens het nieuwe organisatiebesluit kreeg de Raad een marginale plaats in het gehele stelsel van het jeugdwerk. Dat was een stap terug ten opzichte van de ambities in 1956, toen de Raad werd gezien als een centraal orgaan in het gehele veld van het jeugdwerk. Er was discussie over de negentien min of meer zelfstandige organisaties en over de rol van de burgers in de vorm van het College, maar uiteindelijk werden de negentien Raden voor de Kinderbescherming pas in 1996 samengevoegd tot één landelijke Raad en pas bij die reorganisatie werden de Colleges afgeschaft en de burgers naar huis

gestuurd. Vanaf dat moment is de Raad dus geen ‘raad’ meer maar feitelijk een ambtelijke dienst. Het woord ‘raad’ is behouden vanwege de naamsbekendheid.

Het buiten spel raken van de burger vanaf de jaren tachtig past in een trend. Op het terrein van opvoeden en opgroeien heeft de overheid alsmear meer verantwoordelijkheid voor het beleid en de uitvoering naar zich toe getrokken. Deze opmars van de overheid is tot op de dag van vandaag doorgegaan. Weliswaar wordt in deze periode in toenemende mate gesproken over de ‘terugtrekkende overheid’, ook door de overheid zelf, maar in daden is van terugtrekken geen sprake.

In 1987 werd het verplichte verhoor van familieleden in de jeugdrechtspraak afgeschaft. Dit gebeurde op advies van de commissie Wiarda, waarvan uiteraard ook Mulock Houwer weer deel uitmaakte. Dit familieverhoor was op zichzelf een interessant overblijfsel van een nog veel ouder instituut. Landen als Frankrijk en België kennen een traditie van de Familieraad bij de besluitvorming over conflicten en over regelingen voor jeugdigen. Ook in ons land heeft ooit een Familieraad gefunctioneerd en wel als gevolg van de Franse overheersing ten tijde van Napoleon. Nederland werd in 1810 ingelijfd bij het Franse Keizerrijk. Op 1 maart 1811 trad de Franse wet voor Nederland in werking en daarmee werd ook de Familieraad ingevoerd. Volgens de Franse Code Civil bestond de Familieraad uit de vredesrechter en zes familieleden, waarbij vrienden een

plaats konden innemen als er onvoldoende familieleden waren. In ons land waren er veel bezwaren tegen de Familieraad. Er was kritiek op een raad waarin een rechter samen met particuliere burgers is verenigd. Bovendien vond men het instituut niet passen bij de Nederlandse cultuur. De Familieraad bleef bestaan tot 1838 en werd toen vervangen door een verplicht bloed- en aanverwantenverhoor bij de kantonrechter. Het laatste restje van dit verplichte verhoor is anderhalve eeuw blijven bestaan en is dus pas in 1987 uit het Wetboek geschrapt. Volgens Von Bóné ‘heeft de toenemende professionalisering op het terrein van de kindbescherming en de gezinsproblemen de verwanten en omstanders (vrienden, burens) als “niet-deskundigen” buiten spel gezet.’⁸

Een ander voorbeeld van verstatelijking in deze fase is de vorming van het bureau jeugdzorg. De publieke discussie over het bureau jeugdzorg heeft zich geconcentreerd op het functioneren van de toegang tot de jeugdzorg en op de mate waarin dat werd ervaren als bureaucratisch. Het aspect van verstatelijking is zo goed als volledig buiten deze discussie gebleven, maar is zonder meer een ingrijpende ontwikkeling. Vanaf de jaren negentig is het bureau jeugdzorg gevormd vanuit voormalige stichtingen en verenigingen voor jeugdbescherming plus onder meer het voormalige Jongeren Advies Centrum. De voormalige stichtingen en verenigingen hadden een rijke traditie van particulier initiatief, ofwel maatschappelijke actie van burgers. Het JAC is ontstaan vanuit een

sociale beweging die zich afzette tegen het overheidsgezag. In de beginperiode werd het JAC gerund door studenten en maatschappelijk geëngageerde burgers, van wie velen geen maatschappelijk werk, pedagogiek of psychologie gestudeerd hadden. Tegen deze achtergrond is de verstatelijking die plaatsvindt bij de vorming van het bureau jeugdzorg indrukwekkend te noemen. De Wet op de jeugdzorg van 2005 geeft de provincie een zeer ver gaande invloed op zowel de praktijk als het bestuur en de directie van bureau jeugdzorg. Het is voor het provinciebestuur gemakkelijker om de directeur van bureau jeugdzorg naar huis te sturen dan om in te grijpen in de eigen ambtelijke dienst. Vergeleken met het voormalige particuliere initiatief is bureau jeugdzorg een halte op driekwart van het proces van nationalisering.

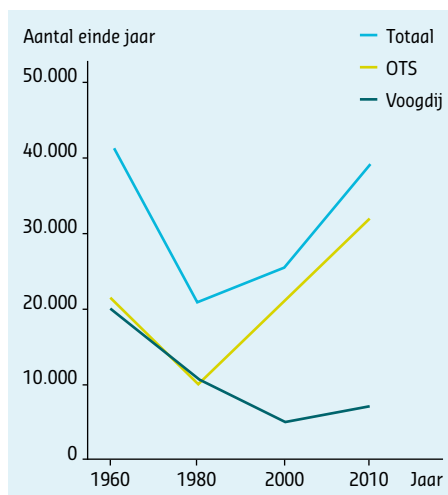
Opvallend genoeg is het thema van verstatelijking wederom vrijwel afwezig in het publieke debat over de actuele transitie van de jeugdzorg. Het debat gaat over de zeggenschap van de gemeente tegenover die van de rijksoverheid. Daarbij claimen de gemeenten, dat zij dicht bij de burger staan en daarom het best de verantwoordelijkheid kunnen krijgen over de zorg voor jeugd. Het concept voorstel Jeugdwet van juli 2012 bevat een groot aantal bepalingen waarin het gemeentebestuur rechtstreeks verantwoordelijk wordt voor de brede zorg voor jeugd. Het wordt op veel punten aan de gemeente overgelaten op welke wijze die zorg wordt georganiseerd. Dat kan ertoe leiden dat de Centra voor Jeugd en Gezin, de Meldpunten

2 De overheid doet een beroep op de burger

Huiselijk Geweld en de instanties die jeugdbescherming en jeugdreclassering uitvoeren allemaal overheidsdiensten worden of stichtingen waar de overheid een grote mate van zeggenschap in heeft, zoals de provincie dat thans heeft ten opzichte van het bureau jeugdzorg.

Ook het aantal gezinnen dat te maken krijgt met overheidsinterventie in opvoeden en opgroeien, neemt nog altijd toe. In de periode tussen 1980 en 2010 is het aantal kinderen met een maatregel van de kindbescherming verdubbeld. Per hoofd van de minderjarige bevolking in ons land stonden eind 2010 meer kinderen onder een maatregel van kindbescherming dan ooit het geval geweest is!

Voor de Nederlandse politici is dit kennelijk nog niet voldoende. Op 15 maart 2011 heeft de Tweede Kamer met algemene stemmen het wetsvoorstel *Herziening Kinderbeschermingsmaatregelen* (32 015) aangenomen. In dat wetsvoorstel wordt een nieuwe maatregel geïntroduceerd onder de naam 'opgroei-ondersteuning'. De grond voor deze maatregel is dezelfde als voor de onder-toezichtstelling maar dan bij *niet* ernstige problemen. Potentieel kan daardoor iedere ouder te maken krijgen met een maatregel van kindbescherming en dus onderworpen worden aan overheidsdwang, want in iedere opvoeding doen zich wel eens *niet* ernstige problemen voor. Natuurlijk zal dit in de praktijk zo'n vaart niet lopen, maar het is een feit dat de overheid op dit terrein tot op de dag van vandaag niet terugtreedt en juist steeds verder in de leefwereld van ouders en kinderen doordringt.

Op het eerste gezicht is de verdere opmars van de overheid in strijd met de ideologie van de regering en met het verhaal van de terugtrekkende overheid. In 1994 begon de regering met het project *Marktwerking, deregulering en wetgevingskwaliteit*. Dit moest leiden tot een kleinere overheid, meer ruimte en meer eigen verantwoordelijkheid voor burgers. De eigen verantwoordelijkheid van de burger wordt doorgetrokken in de Wet werk en bijstand⁹ van 2003. Het behandelen van levensproblemen door professionele instanties staat niet langer voorop; werken en op die manier meedoen in de samenleving komt op de eerste plaats. Een stap verder gaat de Wet maatschappelijke ondersteuning (juni 2006). Deze wet richt zich op de zelfredzaamheid van burgers en op het ondersteunen van mensen opdat iedereen kan 'meedoen' in de samenleving. Er wordt een plaats ingeruimd voor 'mantelzorg' en daarmee wordt de norm gesteld dat mensen zorgen voor mensen in hun eigen familie of netwerk. Bij de nieuwe decentralisaties op het gebied van arbeid en inkomen, AWBZ en jeugdzorg is de eigen verantwoordelijkheid van de burger het sleutelwoord. Het concept voorstel Jeugdwet van juli 2012 zet de eigen kracht van gezinnen en hun sociale netwerk op de eerste plaats. De regering gaat hiermee weer een stap verder met het leggen van verantwoordelijkheid bij de burgers.

Nu stelt de regering dat de rol van professionals en instanties te groot is geworden en dat dit geleid heeft tot overmedicalisering en onnodig problematiseren van vragen rond opvoeden en opgroeien.

De overheid gaat uit van de gedachte dat burgers niet meer voldoende voor elkaar zorgen en langzaam maar zeker te veel aan de overheid hebben overgelaten. De redenering van de overheid luidt, dat mantelzorg, andere vormen van informele zorg en vrijwilligerswerk sterk zijn afgenomen in onze moderne samenleving en dat de overheid burgers moet activeren om iets van de oude onderlinge zorg en solidariteit te *herstellen*. Bij deze mantra in het beleid plaats ik twee belangrijke kanttekeningen.

Ten eerste: het is niet waar. Uit onderzoek blijkt dat Nederlandse burgers nog altijd heel veel mantelzorg geven, dat er binnen bredere sociale netwerken omvangrijke informele zorgverlening plaatsvindt en dat meer dan twintig procent van de bevolking vrijwilligerswerk verricht¹⁰. Naar verwachting is er nog wel meer potentieel te vinden in de mantelzorg, informele zorg en het vrijwilligerswerk, maar er zijn ook mantelzorgers die nu reeds overbelast zijn. Ook zijn er voorbeelden van negatieve ervaringen van zowel verzorgers als verzorgden. Het beeld van een

zorgeloze, geïndividualiseerde samenleving klopt niet, of is op zijn minst eenzijdig.

Ten tweede: de overheid speelt zelf een belangrijke rol in de toename van de formele zorg, de verstatelijking van de zorg voor jeugd en de verschuiving van verantwoordelijkheden van burger naar overheid. Daarbij is het belangrijk om onderscheid te maken tussen de zeggenschap over wat er moet gebeuren enerzijds en het uitvoeren van taken anderzijds. De overheid heeft stap voor stap de burger de zeggenschap afgenomen over wat er moet gebeuren bij vragen over de opvoeding en ontwikkeling van jeugdigen. Ondertussen is de overheid wel een beroep blijven doen op burgers om beslissingen van de overheid en professionals uit te voeren.

De burger is feitelijk steeds meer de goedkope, want onbetaalde, uitvoerder geworden van steeds gedetailleerder overheidsbeleid. Hierdoor is de samenleving in feite verder gekolonialiseerd door het systeem en dat is iets anders dan een terugtrekkende overheid.

Illustratie: Sint Aloysiusgesticht in Amsterdam

3 Keert de burger terug?

Maar al gaat de dominantie van de overheid op belangrijke punten nog altijd verder, tegelijkertijd is er een breed gedeelde opvatting, dat een fundamentele heroriëntatie op de verhouding tussen burger, professional en overheid noodzakelijk is. De kosten voor zorg, welzijn en justitie zijn zodanig opgelopen dat de trend wel gekeerd moet worden. Bovendien is het draagvlak voor de bestaande jeugdzorg, inclusief de kindbescherming, in de publieke opinie onvoldoende. Er is kritiek op de bureaucratie, langs elkaar heen werkende instanties en op de professionals die niet opgewassen zijn tegen de grote levensvragen van de gezinnen die ze moeten helpen. Het alternatief dat de overheid uithuisgeplaatste kinderen biedt, blijkt niet altijd veilig te zijn.¹¹

Er is een ingrijpende verbouwing en versobering gaande van de sociale verzorgingsstaat. De decentralisatie van taken naar de gemeenten wordt ingezet vanuit de gedachte dat deze overheid het dichtst bij de burger staat en daarom het best in staat is burgers meer actief bij de zorg voor jeugd te betrekken. Er is verandering nodig. Een verandering, waarbij de burger terugkeert in de besluitvorming over de zorg voor jeugd, inclusief de kindbescherming.

Wanneer het gaat over de verhouding tussen burger, professional en overheid in de zorg

voor jeugd, zijn er veel verschillende rollen te onderscheiden:

- ❖ De jeugdige en de ouders;
- ❖ Familie, vrienden en anderen in het netwerk;
- ❖ Vrijwilligers;
- ❖ Beroepskrachten in het onderwijs etc.;
- ❖ Professionals in de zorg;
- ❖ Professionals met overheidsgezag.

Al deze rollen zijn en blijven belangrijk. Het gaat niet om een totale ommekeer, waarbij de professionals het werk neerleggen en de overheid zich uit de samenleving terugtrekt. Een verschuiving van enkele procenten in de besluitvorming is reeds betekenisvol. Wel vergt de terugkeer van de burger een verandering in alle rollen.

De eigen verantwoordelijkheid van jeugdigen en ouders voor hun eigen leven is reeds lange tijd het centrale punt in zowel het overheidsbeleid als het werk van de meeste professionals. De verandering is dat zij nog meer dan voorheen zullen worden uitgenodigd en hopelijk ook in staat gesteld om die verantwoordelijkheid zelf te dragen.

Om familie, vrienden en anderen rond de jeugdige meer actief te laten meedenken over oplossingen voor vragen over opvoeden en opgroeien, moet het denken van ons allen veranderen. Iedereen is lid van het netwerk

van jeugdigen. Ik moet het gewoon gaan vinden om een rol te spelen in het belang van de kinderen van mijn familieleden, de kinderen in de buurt en de vrienden en vriendinnen van mijn kinderen.

Vrijwilligers zijn uit de kinderbescherming verdwenen met het argument dat de problemen te zwaar zijn voor 'niet-deskundigen'. Dat is geen onzin. De dynamiek in sommige gezinnen kan betrokken buitenstaanders in grote problemen brengen en kan de situatie erger maken dan die al was. Het is nodig om zeer gedifferentieerd te denken over de rol die burgers als vrijwilliger kunnen spelen en over de vraag welke ondersteuning zij nodig hebben om dat goed te kunnen doen. Op dit moment zijn er reeds veel voorbeelden waarop kan worden voortgegaan. Zo spreekt Humanitas over 'professioneel georganiseerde vrijwilligers'. De vrijwilligers begeleiden bijvoorbeeld een omgangsregeling binnen een duidelijk door een instantie gedragen kader en onder begeleiding van professionals. Hetzelfde recept geldt voor een programma zoals *Homestart*, van waaruit gezinnen worden ondersteund bij de opvoeding. We kunnen hierbij ook denken aan programma's als *Big Brothers Big Sisters* en de maatjesprojecten.

Al jaren worden beroepskrachten in het onderwijs en andere sectoren in het brede jeugdbeleid getraind in het signaleren van allerlei problemen, zoals kindermishandeling, pesten etc. Dit gaat de komende jaren door, onder meer met de invoering van de Wet verplichte meldcode huiselijk geweld en

kindermishandeling. Dat is een goede zaak maar het risico bestaat, dat veel van deze beroepskrachten het moeilijker gaan vinden om 'gewoon' met kinderen en ouders over dergelijke onderwerpen te praten en meer eenzijdig gaan denken in termen van wel of niet melden bij het officiële meldpunt. Om te voorkomen dat we van te weinig en te laat melden doorslaan naar een cultuur van melden voor het geval dat..., moet er in de opleidingen, nascholing en voorlichtingscampagnes van de overheid evenveel aandacht komen voor de vraag wat beroepskrachten binnen de marges van tijdsdruk en de eigen positie zelf kunnen betekenen voor jeugdigen en hoe zij het ouderschap van ouders kunnen versterken. Overigens heeft Hogeschool Leiden een lector Ouderschap en Ouderbegeleiding en daar zijn we trots op, maar dit terzijde.

Voor de professionals in de jeugdzorg ligt er een aanzienlijke uitdaging. De druk op professionals, vooral in de jeugdbescherming, is de afgelopen decennia alsmaar toegenomen. Niet zozeer door een grotere caseload maar door de maatschappelijke verwachtingen met als hoogtepunt - of zo u wilt: dieptepunt - de strafrechtelijke vervolging van een gezinsvoogdes naar aanleiding van de fatale mishandeling van een kind door de moeder en de vriend van die moeder. De verantwoordelijkheid voor de veiligheid van het kind ligt daarmee volledig bij de professional en bijna direct bij de overheid namens wie deze professional optreedt. Terwijl de voorbeelden van te weinig en te laat optreden door

professionals nog op ons netvlies staan, is er reeds een stroom van publicaties op gang gekomen waarin de jeugdbeschermers het tegenovergestelde wordt verweten, te weten: de professionals grijpen te snel en te vaak in en plaats en te veel kinderen uit huis. Zie bijvoorbeeld het *Nederlands Juristenblad*, waarin Huijter en Weijers betogen dat de professionals van bureau jeugdzorg regelmatig op onduidelijke gronden een uithuisplaatsing aanvragen voor onder toezicht gestelde kinderen. Het programma *Professionalisering Jeugdzorg* leidt op dit moment tot nieuwe beroepsprofielen voor jeugdzorgwerkers en gedragsdeskundigen en omvat voorstellen tot certificering en het instellen van tuchtrecht. Tot op dit moment is dit programma gericht op de traditionele opvatting over professionalisering. Het is niet gericht op het vergroten van de zeggenschap van burgers rond het gezin. Toch zal een andere visie op de rol en de verantwoordelijkheid van de professional nodig zijn. De professional moet dienstbaar en bescheiden zijn en zich richten op het ondersteunen van zowel de jeugdige en de ouders als de mensen rond het kind. Tegelijkertijd moet de professional letten op de veiligheid van kinderen en robuust optreden wanneer die veiligheid in het geding is. Hoe je deze twee polen met elkaar moet combineren kun je niet leren met rijtjes en veiligheidslijsten. Het blijft gaan om beslissingen waarbij veel feiten onzeker of onbekend zijn en waar de normen van de betrokkenen, de professional, de andere omstanders en de wettelijke normen met elkaar geconfronteerd worden. Daarom is er veel meer aandacht

nodig voor de normatieve en ethische aspecten van het handelen in de praktijk. Er moet een reflectieve praktijk worden opgebouwd.¹² De toekomstige professional moet leiding kunnen geven aan reflectie over wat er aan de hand is, wat er goed gaat en welke volgende stappen moeten worden genomen bij vragen die wringen en schuren, omdat er geen gemakkelijke en risicoloze oplossingen bestaan.

De overheid moet burgers in staat stellen om weer meer zeggenschap te krijgen in het belang van jeugdigen in hun directe omgeving of breder in de samenleving. Dit vergt reflectie op het beleid. Op dit moment komt het voor, dat een gemeente alle regie over opvoeden en opgroeien naar zich toe trekt en nota's vol schrijft met woorden als 'doorzettingsmacht', 'doorpakken', 'niet vrijblijvende afspraken' en andere monstrueuze modebegrippen en in dezelfde nota's bijna terloops aankondigt dat er meer *Eigen Kracht*-conferenties moeten komen. Daarmee geeft de gemeente met de ene hand zeggenschap aan de burger, die met de andere hand weer wordt afgenomen. Dergelijke tegenstrijdigheden zijn waarschijnlijk de uitkomst van een politiek proces en als zodanig een gegeven in de moderne samenleving, maar zonder reflectie werkt dit verlamdend in de praktijk van de zorg voor jeugd en in de samenleving. Reflectie en debat zijn nodig om te komen tot beter gefundeerd en meer consistent beleid, waarin de verantwoordelijkheid van de overheid duidelijk afgegrensd is en er meer ruimte is voor burgers om zelf verantwoor-

delijkheid te dragen voor het bedenken van arrangementen in de opvoeding.

De visie achter de *Eigen Kracht*-conferenties, *Echt Recht* en *Herstelrecht* kan hierbij een bron van inspiratie vormen. De centrale visie achter deze bewegingen is, dat het mogelijk en belangrijk is dat burgers weer meer regie krijgen over antwoorden bij vragen in het sociale en het maatschappelijk normatieve domein.

Van Lieshout en Van Pagée (2005) beschrijven het ontstaan van de *Eigen Kracht*-conferenties in Nederland. De *Family Conferences* zijn niet ontstaan in het veld van welzijn of hulpverlening. Ze ontstonden uit de confrontatie tussen een dominante overheid en een of meer culturele minderheden. De belangrijkste voorbeelden hiervan waren Nieuw Zeeland en Canada. In beide landen kwam de overheid tot de conclusie dat welzijn en justitie de oplossingen van de verschillende minderheden zelf nodig hadden. In essentie hield dit in dat de centrale overheid de verantwoordelijkheid en regie toekende (of: teruggaf) aan de burgers van de betrokken minderheden. Dit betrof uiteraard geen volledige terugtrekking van de centrale overheid. De overheid bleef de wet handhaven, maar stelde de minderheden in staat om op een eigen manier antwoorden te vinden op vragen en problemen zoals verwaarlozing van kinderen en jeugdcriminaliteit. In Nederland leidde dit tot de *Eigen Kracht*-conferenties voor de jeugdzorg en de jeugdbescherming, *Echt Recht*-conferenties bij wangedrag en criminaliteit en *Leer-*

cirkels voor problemen in het onderwijs. Van Lieshout en Van Pagée benadrukken dat zij de terugkeer van de burger en de nadruk op de autonomie en de zelfbeschikking van de burger niet zien als het kooien of knevelen van de professional. 'De mondige burger veronderstelt geen getemde professional', schrijven zij¹³, verwijzend naar het boek van Evelien Tonkens (2003).

Van Nijnatten (2005) noemt eigen kracht een 'dekolonialisatieproces... Het activeert burgers hun problemen onderling op te lossen'¹⁴. Wel maakt Van Nijnatten de kanttekening, 'dat de geïnstitutionaliseerde jeugdzorg aan de basis stond van de emancipatie van vrouwen en kinderen'¹⁵. Hij wijst erop dat families en andere sociale netwerken niet vrij zijn van machtsongelijkheid en repressie van individuen.

In mei 2001 vond in Nederland de eerste bijeenkomst plaats die later *Eigen Kracht*-conferentie genoemd werd¹⁶. De *Eigen Kracht*-conferentie is een besluitvormingsmodel. Het is een bijeenkomst van professionals, familie en hun netwerk. Het doel van de bijeenkomst is het maken van een plan als antwoord op de vraag die voorligt. 'De coördinator is een burger, geen hulpverlener'¹⁷.

Anno 2012 heeft de *Eigen Kracht Centrale* ongeveer 700 burgercoördinatoren en er zijn meer dan voldoende burgers die zich willen aansluiten. Het aantal conferenties stijgt en het verspreidt zich naar steeds meer plaatsen in het land.

Illustratie: Kinderen bedanken Sam van Houten voor zijn kindernet - politieke prent 19^e eeuw

4 Nog zeven voorstellen

Met de opmars van de *Eigen Kracht*-conferenties alleen is er echter nog geen omkering van de langetermijntrend van de zich alsmaar uitbreidende overheidscontrole op de opvoeding. Daarvoor is meer nodig.

Het vergt een beweging, organisatie en uitwerking op tal van terreinen om te komen tot nieuwe vormen van verantwoordelijkheid van burgers voor opvoeden en opgroeien. In het laatste deel van deze lezing doe ik enkele voorstellen. Ik doe deze voorstellen in het besef dat ze kunnen stuiten op allerlei praktische en principiële bezwaren. Dat ze misschien nog te veel gebaseerd zijn op oud denken en dat het altijd anders wordt dan je vooraf bedenkt. Het gaat me dan ook niet om precies deze vormen van burgeractiviteiten. Het gaat me erom, dat we de burger opnieuw een plaats durven geven, ook in de besluitvorming in de kindbescherming.

Voorstel 1

Zet in de wet, dat professionals en instanties ouders altijd eerst de gelegenheid moeten geven om zelf met de familie, bijvoorbeeld door middel van een *Eigen Kracht*-conferentie, een plan te maken om de problemen die tot de melding geleid hebben, op te lossen. Dit staat in het wetsvoorstel voor de Herziening Maatregelen Kinderbescherming (32 015) als voorwaarde bij de start van een onder-

toezichtstelling. Dit voorstel moet zo snel mogelijk worden ingevoerd. Daarnaast moet deze voorwaarde niet pas gaan gelden als de ondertoezichtstelling is uitgesproken maar ook na een melding bij het Advies- en Meldpunt Kindermishandeling, een zorgmelding bij het bureau jeugdzorg en bij de start van een Raadsonderzoek.

Voorstel 2

Trek de maatregel van opgroei-ondersteuning in. Overheidsdwang alleen bij ernstige problemen. Het wetsvoorstel Herziening Maatregelen van Kinderbescherming (32 015) is aangenomen door de Tweede Kamer en ligt nu bij de Eerste Kamer. Te hopen valt, dat in de Eerste Kamer het gezond verstand zal zegevieren en dat de senatoren dit voorstel zullen blokkeren.

Voorstel 3

Betrek de huidige Raad voor de Kinderbescherming bij de transitie en de transformatie van de jeugdzorg. Keer de trend waarbij deze organisatie alsmaar verder van de bevolking af komt te staan en steeds dieper wegkruipt in de bureaucratie van de centrale overheid. Maak een nieuw ontwerp waarbij burgers weer een rol krijgen in de besluitvorming in de kindbescherming. Introduceer een nieuwe vorm van zeggenschap van burgers ter vervanging van het vroegere

College. Daarmee is ook voor de professionals van de Raad en voor de overheid winst te behalen door een betere aansluiting met de burgers.

Voorstel 4

Als de top van de Raad en het ministerie een serieus gesprek hierover weigeren, stel dan in iedere gemeente een Raad voor de Kinderbescherming in. Een raad van burgers, wel te verstaan. Verzoek het ministerie van Veiligheid en Justitie om de naam van de ambtelijke organisatie te veranderen in 'Dienst justitiële jeugdbescherming', aangezien zij

de titel 'raad' niet waarmaken. De gemeente kent al een Wmo-raad en andere vormen van medezeggenschap van burgers. Als het niet mogelijk of niet wenselijk is de term Raad voor de Kinderbescherming te gebruiken, denk dan bij voorbeeld aan 'Jeugdraad', een term die onder meer een halve eeuw geleden door Mulock Houwer werd voorgesteld. Tegen elk van deze voorstellen zijn steekhoudende bezwaren in te brengen. Daar staat echter tegenover dat er ook argumenten zijn om rekening houdend met de bezwaren toch maar te gaan werken aan verandering.

Burgerraad voor de Kinderbescherming

Ja, maar

- ❖ Burgers zijn lastig
- ❖ Burgers kunnen dat niet
- ❖ We kunnen de burgers er niet voor krijgen

Toch maar

- ❖ Dat is ook de bedoeling
- ❖ Professionals kunnen de burgers toerusten
- ❖ Het lukt de *Eigen Kracht Centrale* wel

Voorstel 5

Geef mensen rond het kind de ruimte in de rechtszaal. De zittingen van de jeugdrechter vinden plaats achter gesloten deuren. Daar zijn goede redenen voor. In Nederland heeft een jeugdrechter twintig minuten de tijd om te spreken met de ouders, de Raad en bureau jeugdzorg over een ondertoezichtstelling. Als regel mogen mensen uit het netwerk niet bij deze zittingen aanwezig zijn. De Nederlandse jeugdrechter hoort vrijwel nooit getuigen in de civiele kindbescherming. Dat is anders in verschillende andere landen. In sommige Angelsaksische landen kan een zitting twee dagen in beslag nemen waarbij de rechter

een groot aantal betrokkenen hoort, zowel burgers als professionals. Dat is een schrikbeeld voor de Nederlandse overheid. Een zaak kost dan immers veel meer tijd en de overheid vreest, dat daardoor de rechtspraak meer geld zou gaan kosten. Tegenstanders van dit idee vrezen bovendien, dat de rechter dan te veel het werk van de uitvoerende macht zou gaan doen of overdoen. Dat zou ingaan tegen de wetswijziging van 1995, waarbij de scheiding tussen de uitvoerende macht en de rechterlijke macht is versterkt en de lijdelijkheid van de rechter ook in jeugdzaken uitgangspunt geworden is. Zeker, er zijn steekhoudende bezwaren tegen dit

idee aan te voeren maar het hoeft niet in één keer allemaal anders. Het zou al veelzeggend zijn als het idee wordt uitgewerkt op een bij

de Nederlandse situatie passende wijze en op beperkte schaal in de rechtspraktijk wordt getoetst.

Het netwerk in de rechtszaal

Ja, maar

- ❖ Dat kost tijd en er is geen geld voor
- ❖ Dat is de taak van de uitvoerende macht
- ❖ De rechter is daar niet voor geschoold

Toch maar

- ❖ Verlies van draagvlak kost op den duur meer tijd en geld
- ❖ De rechter moet niet volledig afhankelijk zijn van voorlichting door de uitvoerende macht
- ❖ We hebben goede rechters en die kunnen dit leren

Voorstel 6

Herstel de vrijwilliger als gezinsvoogd in ere. Hiermee bedoel ik niet het 'vrijwillig patroonaat' maar een officiële ondertoezichtstelling die mede of geheel wordt uitgevoerd door vrijwilligers. Ook hiertegen zijn de bezwaren gemakkelijk te bedenken: bureau jeugdzorg is verantwoordelijk voor de uitvoering van de maatregel. Hoe kan de instelling dat waarmaken met vrijwilligers? De zaken zijn te zwaar voor vrijwilligers. De vrijwilligers zijn niet geschoold in de *Deltamethode*. Enzovoorts. Deze en andere bezwaren zijn

reden om stapsgewijs te handelen. Ik denk niet aan een grootscheepse operatie. Zoals eerder gezegd, is een verschuiving van een paar procent van het werk reeds betekenisvol omdat er meer burgers betrokken worden, er nieuwe input van ideeën, opvattingen en oplossingen komen. Het is geen degradatie van de huidige jeugdbeschermers. Integendeel, het kan een uitdaging zijn om samen te werken met betrokken burgers. De begeleiding van de vrijwilliger is cruciaal. Maar dat geldt ook voor de begeleiding van de beroepskrachten in de huidige situatie.

Vrijwilligers als gezinsvoogd

Ja, maar

- ❖ De instelling is verantwoordelijk
- ❖ De zaken zijn te zwaar voor vrijwilligers
- ❖ Vrijwilligers zijn niet geschoold

Toch maar

- ❖ Dat blijft ook zo
- ❖ Ook voor een deel van de professionals
- ❖ Ze kunnen worden toegerust en begeleid

Voorstel 7

Stel meer burgers aan als voogd. Dit voorstel wordt op dit moment al ingevoerd. Het zit namelijk in de methode *Voogdij* die dit jaar en volgend jaar wordt ingevoerd. Hierbij gaat het enerzijds om pleegouders die de voogdij krijgen over hun pleegkind en anderzijds om burgers die het gezag op zich nemen over een jeugdige die niet in een pleeggezin, althans niet in het gezin van de voogd, verblijft. Bij het ontwikkelen van de methode *Voogdij* bleek dat er in theorie wel steun was voor dit idee maar dat het in de praktijk nauwelijks van de grond kwam. De voogden vonden het moeilijk om geschikte zaken te vinden. Pleegouders wilden het niet want ze wilden een neutrale instantie tussen hen en de eigen ouders van het kind. Of pleegouders wilden het wel maar bureau jeugdzorg vond een neutrale buffer nodig, omdat pleegouders te weinig ruimte gaven voor het contact van het kind met de eigen ouders. Er zijn geen mensen die zich aanmelden om voogd te worden van een kind dat niet bij hen in het gezin woont. Er zijn tal van juridische, ad-

Illustratie: Oud logo Pro Juventute

ministratieve en financiële belemmeringen. Op dit moment, pakweg vijf jaar nadat het idee werd geopperd, zijn er in het land enkele voorbeelden van de burgervoogd.

Meer burgers als voogd

Ja, maar

- ❖ Er is een buffer nodig tussen het pleeggezin en de eigen ouders
- ❖ Er melden zich geen burgers
- ❖ Er zijn tal van administratieve en financiële belemmeringen

Toch maar

- ❖ Niet in alle gevallen en dit hoeft niet altijd het gezag te zijn
- ❖ Er ontbreekt nog steun vanuit overheid en instanties voor mensen die dit zouden willen doen
- ❖ Mooie opdracht voor de overheid

Noten

- 1 Dekker (1985) pagina 161 e.v.
- 2 De Vries en Van Tricht (1903), pagina 1.
- 3 De Vries en Van Tricht (1903), pagina 508, Memorie van Toelichting.
- 4 Tijdschrift voor Armenzorg en Kinderbescherming 6, 1905, nr. 204.
- 5 Steyaert en Kwekkeboom (2012).
- 6 Mulock Houwer (1946).
- 7 Van Lieshout (2011), pagina 33.
- 8 Von Bóné (1992), pagina 173.
- 9 Wet van 9 oktober 2003, houdende vaststelling van een wet inzake ondersteuning bij arbeidsinschakeling en verlening van bijstand door gemeenten.
- 10 Steyaert en Kwekkeboom (2012), pagina 14 e.v.
- 11 Commissie-Samson (2012).
- 12 Zie hierover bijvoorbeeld Jongepier en Schoonderwoerd, 2012.
- 13 Van Lieshout en Van Pagée (2005), pagina 29.
- 14 Van Nijnatten (2005), pagina 42.
- 15 Van Nijnatten (2005), pagina 40.
- 16 Bosma (2009), pagina 9.
- 17 Bosma (2009), pagina 72.

Zullen deze ideeën de langetermijntrend van steeds meer overheidscontrole op de opvoeding stoppen? Ik weet het niet. Stuk voor stuk zijn het kleine stappen en elk van deze stappen vergt een inspanning gedurende een flinke periode om te worden ontwikkeld en ingevoerd. Er zijn veel meer ideeën nodig en misschien zullen het nog weer geheel andere ideeën zijn die het verschil gaan maken. Maar hoe dan ook moet de overheid weer leren bescheiden te worden wanneer het gaat om opvoeden en opgroeien. Het beroep op burgers om meer te doen en het dwepen met eigen kracht kan uiteindelijk niet samengaan met een voortdurende uitbreiding van dwang, juridische maatregelen en overheidstoezicht. De lijfspreuk van de eerste kinderrechtster in ons land, Mr. De Jongh, luidde: ‘Kinderbescherming is volkszaak.’ Pas wanneer burgers weer invloed krijgen in de besluitvorming in de jeugdzorg, kan deze lijfspreuk weer betekenis krijgen. De rol van de overheid blijft daarbij uiteraard belangrijk om de ondergrens te bewaken van wat toelaatbaar is in gezinnen en dat is inclusief robuust optreden, wanneer die grens wordt overschreden.

Ik weet niet of Mulock Houwer het met dit pleidooi eens geweest zou zijn. Aan de ene kant ben ik bang van niet want Mulock Houwer heeft zijn leven lang gepleit voor en bijgedragen aan het professionaliseren van de kindbescherming. Groepsleiders in tehuizen zonder goede opleiding, goedwillende amateurs als bestuur in een instelling, gebrek aan pedagogen en

psychologen, dat alles was hem een doorn in het oog. Hij verwachtte, evenals de meesten van zijn tijdgenoten, veel van het verbeteren van de opleiding van beroepskrachten, van onderzoek, differentiatie van de behandeling in tehuizen en van het toepassen van de wetenschappelijke kennis uit de menswetenschappen. Vanuit dat oogpunt zou hij misschien schrikken van het voorgaande. Maar aan de andere kant was Mulock Houwer een vernieuwend en onorthodox denker. Je zou kunnen zeggen dat de professionalisering waarvoor hij gestreden heeft in grote lijnen is gelukt. Er is enorme vooruitgang geboekt en dat is mede dankzij de professionalisering en de toepassing van wetenschappelijke kennis gebeurd. Op het punt waar we nu staan is nog altijd verdere professionalisering nodig, maar de richting van deze professionalisering is veranderd. De opdracht van de moderne professional ligt nog meer dan voorheen in het dienstbaar zijn aan de burger. Dat zou hem wellicht wel hebben aangesproken. Tenslotte dagen de ideeën, die ik naar voren gebracht heb, de autoriteiten en de bestaande instituties uit om uit de bestaande groef te komen. Dát aspect, het stellen van een uitdaging aan de gevestigde orde, zou Mulock Houwer zeker gewaardeerd hebben.

Ik dank het Nederlands Jeugdinstuut en het Kinderrechtenhuis voor de gelegenheid om hier te mogen spreken. U allen dank ik voor de belangstelling.

Literatuur

- Bóné, E.K.E. von (1992). *De Familieraad in Nederland 1811-1838*. Rotterdam: Erasmus Universiteit (Academisch Proefschrift).
- Bosma, H. (2009). *Een plan van allemaal. Professionals over eigen kracht*. Deventer: Eigen Kracht Centrale.
- Commissie-Samsom (2012) *Omringd door zorg, toch niet veilig. Seksueel misbruik van door de overheid uit huis geplaatste kinderen 1945 tot heden*. Rapport commissie Samsom 8 oktober 2012. Amsterdam: uitgeverij Boom.
- Commissie voor de herziening van het kindbeschermingsrecht (1971). *Rapport* (Wiarda). Den Haag: Staatsuitgeverij.
- Dekker, J.H.J. (1985). *Straffen, redden en opvoeden. Het ontstaan en de ontwikkeling van de residentiële heropvoeding in West-Europa, 1814-1914, met bijzondere aandacht voor "Nederlandsch Mettray"*. Assen: Van Gorcum.
- Doek, J. E. (1978). *Wat is een goede raad voor de toekomst?* Alphen aan den Rijn: Samsom Uitgeverij.
- Hermans, H. (1984). *De Raad voor de Kinderbescherming*. Zwolle: Tjeenk Willink.
- Huijter, J. en Weijers, I. (2012). *Tekortkomingen bij de uithuisplaatsing*. Nederlands Juristenblad 87, nr. 9, 9 november 2012, pag. 2748-2754.
- Jongepier, N. & Schoonderwoerd, C. (2012). *De reflectieve praktijk in de jeugdzorg*. Jeugdbeleid, nr 3, pag. 139-143.
- Laan, G. van der (1990). *Legitimatieproblemen in het maatschappelijk werk*. Utrecht: SWP.
- Lieshout, J. van & Pagée, R. van (2005). *Eigen Kracht. De slijtvastheid van zelfbeschikking*. Marie Kamphuis-lezing 2005. Houten: Bohn Stafleu Van Loghum.
- Lieshout, M. van (2011). *Rebel with a cause. Daan Mulock Houwer. Vernieuwer van de jeugdzorg*. Utrecht: Nederlands Jeugdinstituut.
- Montfoort, A.J. van (1994). *Het Topje van de IJsborg. Kinderbescherming en de bestrijding van kindermishandeling in sociaal-juridisch perspectief*. Utrecht: SWP.
- Mulock Houwer, D.Q.R., F. Grewel en Reine Friedman-van der Heide, *Vijftigduizend kinderen roepen om hulp!* Amsterdam, De Arbeiderspers, 1946.
- Nijnatten. C. van (2005). *De eigen kracht van het maatschappelijk werk*. Co-referaat Marie Kamphuis-lezing 2005. Houten: Bohn Stafleu Van Loghum.
- Ruiter, J. de (1991). *Zorg om de bedreigde jeugd. Legitimititeit van de kindbescherming*. In: Nieuwe richting, nieuwe raden. Amsterdam: Raad voor de Kinderbescherming.
- Steyaert, J. & Kwekkeboom, R. (2012). *De zorgkracht van sociale netwerken*. Utrecht: MOVISIE.
- Tonkens, E. (2003). *Mondige burgers en getemde professionals*. Utrecht: NIZW.
- Vonk, G. (2012). *Lokale verzorgingsstaat. Nieuwe uitdagingen voor de sociale rechtsstaat*. NJB 87, 2 november, pag. 2686-2693.
- Vries, A.D.W. de & Tricht, F.J.G. van (1903). *Geschiedenis der wet op de ouderlijke macht en de voogdij* (6 februari 1901, Staatsblad nr. 62). Deel I. Groningen: Wolters.
- Wijnen-Lunenburg, P.; Beek, F.R. van; Bijl, B. (2008). *De familie aan zet. Onderzoek naar de uitkomsten van Eigen Kracht-conferenties in de jeugdbescherming m.b.t. veiligheid, sociale cohesie en regie*. Duivendrecht/Voorhout: PI Research/WESP.

Adviesbureau Van Montfoort

Van Montfoort wil bijdragen aan kwaliteit en innovatie in de publieke dienstverlening en doet dat als aanbieder op de markt, ofwel vraaggestuurd. Van Montfoort werkt op basis van de principes van maatschappelijk verantwoord ondernemen. Van Montfoort biedt onderzoek en ontwikkeling, opleiding en training, advies en management. Opdrachtgevers zijn instellingen en overheden op de terreinen jeugdzorg en jeugd beleid, politie en justitie, lokaal bestuur, onderwijs, zorg en welzijn. Voor beroepskrachten in de publieke dienstverlening biedt Van Montfoort opleiding en training.

Houttuinlaan 4, 3447 GM Woerden

T 0348-48 12 00

E info@vanmontfoort.nl

www.vanmontfoort.nl

Het Kinderrechtenhuis en Defence for Children

Het Kinderrechtenhuis is een kenniscentrum voor kinderrechten, dat diverse organisaties huisvest die zich inzetten voor de rechten van kinderen in Nederland en wereldwijd, waaronder Defence for Children. Defence for Children verdedigt met het VN-Kinderrechtenverdrag in de hand door middel van onderzoek, voorlichting, belangenbehartiging, actie en rechtshulp de rechten van kinderen.

Hooglandse Kerkgracht 17, 2312 HS Leiden

T 071-516 09 80

www.kinderrechtenhuis.nl

www.defenceforchildren.nl

Het Nederlands Jeugdinstituut

Als landelijk kennisinstituut voor jeugd- en opvoedingsvraagstukken wil het Nederlands Jeugdinstituut bevorderen dat Nederlandse jeugd zo goed mogelijk kan opgroeien tot zelfredzame en participerende burgers. Het instituut maakt kennis beschikbaar voor de praktijk, maar verwerkt ook kennisvragen vanuit de praktijk. Opdrachtgevers zijn instellingen en overheden die zich richten op de jeugdgezondheidszorg, kinderopvang, educatie en jeugd welzijn tot opvoedingsondersteuning, jeugdzorg en jeugdbescherming en aangrenzende werkvelden als onderwijs, justitie en internationale jongerenprojecten.

Catharijnesingel 47, 3501 DE Utrecht

T 030-230 66 44

E infojeugd@nji.nl

www.nji.nl

Meer aandacht voor het werk en de betekenis van pioniers, vernieuwers en invloedrijke denkers en doeners uit de geschiedenis van de jeugdzorg. Dat is de reden waarom het Nederlands Jeugdinstituut samen met het Kinderrechtenhuis sinds 2011 de Mulock Houwer- lezing organiseert.

Daan Mulock Houwer (1903-1985) is een markante figuur uit de geschiedenis van de jeugdzorg. Opgetrokken in tehuizen zou hij op latere leeftijd een fervent pleitbezorger worden van een modernisering in de jeugdzorg en de kindbescherming, waarbij het kind het uitgangspunt moest zijn.

In 2012 werd de Mulock Houwer-lezing verzorgd door Adri van Montfoort. In zijn betoog nam hij de kindbescherming onder de loep. Wat ooit begon als een initiatief van burgers zou gaandeweg steeds meer verstatelijkt worden. Van Montfoort pleit voor de terugkeer van het burgerinitiatief in de kindbescherming.